

378
3-70

1801-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ЗНАМЕРОВСЬКА Наталія Павлівна

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

УДК 378.371.383

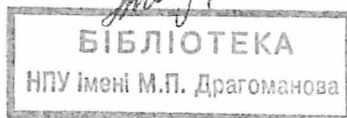
100310197

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
ДО РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

13.00.02 – Теорія та методика трудового навчання

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Херсонському державному педагогічному університеті,
Міністерство освіти України

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Гедвілло Олександр Іванович
Херсонський державний педагогічний університет,
завідувач кафедри трудового навчання та основ
виробництва

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Верхола Арнольд Павлович
Український державний університет харчових технологій,
завідувач кафедри інженерної графіки

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
Волощук Іван Семенович
Інститут педагогіки,
завідувач лабораторії проблем сільської школи

Провідна установа: Вінницький державний педагогічний університет
імені М.Коцюбинського,
кафедра трудового та професійного навчання,
Міністерство освіти України, м. Вінниця

Захист відбудеться "13" жовтня 1999 р. о 14.30 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26. 053.05 в Національному
педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова
(252601 м. Київ, вул. Пирогова, 9)

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова
(252601 м. Київ, вул. Пирогова, 9)

Автореферат надіслано "9" вересня 1999 р.

Вчений секретар -
спеціалізованої вченої ради

В.М.Назаренко

Загальна характеристика роботи

Актуальність дослідження. Завдання, що постають з Державної Національної Програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), передбачають подальший перспективний пошук шляхів розвитку школи. Соціальне замовлення висуває особливі вимоги до підготовки майбутнього вчителя, і одна з цих вимог — творчість учителя. Реформування освіти ґрунтується на використанні сучасних досягнень психолого-педагогічних наук, інновацій в праці вчителя.

Передумовами готовності вчителя до розвитку творчих здібностей учнів, в тому числі художньо-конструкторських, є набуття досвіду творчої діяльності та вивчення передових новітніх педагогічних технологій.

Протиріччя, які виникають з-за вимог, що ставляться до підготовки майбутніх учителів з одного боку, і сучасним її станом, з іншого боку, зводяться до наступних: між фактичною професійною підготовкою вчителів та вимогами до педагогічної роботи; між змістом освіти і його практичним використанням.

Для виховання творчої особистості учня сам учитель повинен бути творчою особистістю, тобто мати відповідну підготовку. Тому компонент готовності майбутніх учителів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів передбачає навчання студентів методам діагностики і формування здібностей.

Сучасна психолого-педагогічна технологія зібрала велике розмаїття досліджень з проблем підготовки майбутніх учителів. Питанням формування особистості вчителя і науково-обґрунтованої його підготовки приділяли увагу в своїх роботах О.А. Абдуліна, С.І. Архангельський, Ю.М. Бабанський, С.Я. Батишев, В.І. Бондар, О.Г. Мороз, які розглядали дидактичні аспекти підготовки. Доволі широко в психолого-педагогічній науці висвітлений змістовний, значно менше — процесуальний бік професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Так, В.Г. Гончаренко досліджував професійно-педагогічну підготовку майбутніх вчителів праці та фізики до сучасного політехнічного навчання учнів. М.В. Зіннятуллоєв присвятив своє дослідження педагогічним основам підготовки вчителів технічної праці та політехнічних практикумів. Л.І. Кондратенко вивчала проблеми формування професійної майстерності вчителя в теорії педагогіки та практиці роботи педвузу та школи. В.В. Кузьменко розглядав дидактичні умови формування трудових умінь та навичок у студентів факультетів підготовки вчителів трудового навчання. В.Л. Курок створила цілісну систему загальнотехнічної підготовки вчителя трудового та професійного навчання. Цікаве дослідження провів професор В.К. Сидоренко щодо інтеграції трудового навчання та креслення як засобу розвитку технічних здібностей школярів. Формуванню системи конструкторсько-технологічних знань і вмінь студентів загальнотехнічних факультетів педвузів присвячено дослідження Б.В. Сименача. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педвузу досліджував В.В. Борисов. Питанням підготовки студентів до керівництва гуртковою роботою з українського декоративно-прикладного мистецтва на уроках обслуговуючої праці присвячена робота Т.А. Сиротенко. Розвитку конструкторської творчості учнів шляхом включення у технічну творчість процесу моделювання виробів, обґрунтування відбору об'єктів та вимоги до них розробив М.Н. Делік. Підготовку студентів загальнотехнічних факультетів до керівництва технічною творчістю учнів досліджував А.М. Плуток, а підготовку їх до

розвитку просторового мислення школярів провів В.І. Чепок. Н.Д. Хмель розробила в своєму дослідженні теоретичні основи професійної підготовки вчителя, а удосконаленню методичної підготовки студентів загальнотехнічних факультетів педвузів до трудового виховання учнів досліджував В.М. Назаренко. Удосконаленню підготовки вчителя трудового навчання до професійної діяльності присвячено дуже багато праць академіка Д.О. Тхоржевського. Питання підготовки вчителів до виконання професійних задач розглядалися В.І. Бондарем, Л.В. Григоренком, М.І. Д'яченком, М.О. Кудайкуловим, Т.В. Кудрявцевим та ін. Питанням технічної творчості учнів приділяють велику увагу М.М. Бака, В.О. Горський, М.М. Делік, В.М. Качнев, В.О. Моляко та інші. Підготовку студентів до творчої діяльності досліджували: В.З. Колотилов, П.Ф. Кравчук, О.М. Плуток, В.В. Сименач, Д.О. Тхоржевський, О.В. Чус. Серед зарубіжних авторів проблемам розвитку творчих здібностей присвятили свої роботи К. Штарке, М. Тринг, Е. Лейтуен та інші. Проблеми формування педагогів висвітлені в спеціальних виданнях відомих університетів: Гарвардського, Кембриджського та Чиказького, де наведено результати соціально-педагогічних досліджень по вдосконаленню освіти.

Але саме аспекту художньо-конструкторської підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, як ми бачимо, в дослідженнях не надано потрібної уваги.

При побудові і розвитку нової, незалежної держави особливо необхідно проявляти турботу про майбутнє молодого покоління. Тому загальноосвітня школа повинна не тільки давати учням певні вміння, але й готувати їх до життя в нових економічних умовах, де на передній план будуть виходити вміння творчо вирішувати всі виробничі та життєві проблеми. За останні роки в загальноосвітній школі змінилися відношення до формування творчого підходу учнів до праці. Особливо це помітно в організації шкільного трудового навчання. Так, наприклад, замість традиційних предметної, операційної та предметно-операційної системи впроваджується до навчального процесу конструкторсько-технологічна система. На її основі розроблені діючі програми занять у навчальних майстернях, що передбачають творчу діяльність учнів.

У процесі участі учнів у конструюванні та розробці технологічного процесу виготовлення виробів відбувається формування і розвиток їх конструкторсько-технологічних знань та відповідних практичних умінь. І якщо конструкторсько-технологічна підготовка учнів у таких умовах може бути достатньо високою, то знання і практичні уміння в галузі художнього конструювання є недостатніми. Не випадково, прагнучи і виготовляючи ті чи інші вироби, учні рідко приділяють увагу їх естетичній привабливості, зручності використання. Не виконується при цьому три основних критерії, які є вирішальними для процесу розробки будь-якого виробу: корисності, зручності, краси. Таким чином, розвиток творчих здібностей учнів гальмується відсутністю в учнів естетичного смаку, поняття прекрасного, критичного та технічного мислення, художньо-конструкторських здібностей.

Не випадково одним із шляхів розв'язання завдань з розвитку творчих здібностей учнів, як вбачає наказ Міністерства освіти України, є доцільність введення в загальноосвітніх школах курсу «Основи дизайну», у відповідності до якого було розроблено програму курсу для учнів 2-11 класів. Метою впровадження цього курсу є активізація технічної творчості учнів, розвиток їх творчої думки, формування естетичної культури та смаку, а

також підвищення загальної культури особистості.

Ознайомлення учнів з основами дизайну дозволяє їм об'єктивно оцінювати якість промислової продукції, архітектурно-будівельних об'єктів, побутової техніки та приміщень, виконувати художньо-конструкторську розробку нескладних промислових виробів з урахуванням основних вимог ергономіки та естетики.

Але проведені у роботі дослідження показують, що в теперешній час впровадження в практику шкіл курсу «Основи дизайну» йде дуже повільно. Причому його основним напрямком обрано декоративно-прикладне мистецтво. А ось розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів приділяється дуже мало уваги. І головна причина, на нашу думку, полягає у відсутності кваліфікованих фахівців, підготовлених до викладання в школах курсу основ дизайну і формування у школярів художньо-конструкторських здібностей, знань і вмінь.

Цей висновок ґрунтується на відомостях, одержаних нами в результаті анкетування і бесід з учителями трудового навчання шкіл Криворізької, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей та Автономної Республіки Крим.

Тому проблема підготовки майбутніх учителів трудового навчання до формування в учнів художньо-конструкторських здібностей, знань і вмінь, а також введення в загальноосвітніх школах курсу «Основи дизайну» є актуальною і вимагає своєчасного розв'язання.

Все вищесказане і обумовило вибір теми дисертаційної роботи: «Підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів основної школи». Ця тема є одним із аспектів держбюджетної теми «Удосконалення підготовки вчителя», яка досліджується у Херсонському державному педагогічному університеті.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка дидактичних умов та організаційно-педагогічних шляхів підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Об'єкт дослідження є процес підготовки вчителя трудового навчання.

Предметом дослідження є дидактичні умови та організаційно-педагогічні шляхи підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні про те, що підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів буде більш ефективною, якщо виявити невикористані резерви навчального процесу і спрямувати їх на формування у студентів спеціальних та методичних знань і вмінь, необхідних вчителю трудового навчання для даного виду робіт.

Відповідно до предмета, мети і гіпотези визначено основні завдання дослідження:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми;
- визначити об'єм знань, умінь і навичок, необхідних вчителю трудового навчання для розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів;
- теоретично розробити і експериментально перевірити дидактичні умови та організаційно-педагогічні шляхи підготовки студентів до даного виду діяльності;
- на основі отриманих результатів експерименту розробити науково обґрунтовані методичні рекомендації для викладачів вузів та учителів шкіл.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є основні положення теорії пізнання об'єктивної реальності, концепції безперервної освіти, про діяльність як основу розвитку здібностей, зв'язок теорії з практикою, результати аналізу сучасної ситуації в освіті, теорія розвитку особистості, державні документи про освіту в Україні та розвиток дизайну.

Методи дослідження: вивчення та узагальнення досвіду роботи вузів з художньо-конструкторської підготовки вчителів; методи анкетування, тестування, спостереження; аналіз продуктів і результатів навчальної діяльності студентів, порівняльний педагогічний експеримент, математична обробка експериментальних даних.

Умовно хід дослідження можна розподілити на три етапи:

I етап (1989-1990 рр.) — вивчався стан проблеми дослідження, визначались підходи до вирішення завдань, що визначені; розроблялись варіанти навчальних програм, визначались експериментальні бази, проводився констатуючий експеримент, формулювалась робоча гіпотеза.

II етап (1991-1993 рр.) — продовжувались теоретичні дослідження, визначались шляхи експериментального дослідження, розроблялась педагогічна технологія підготовки студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

III етап (1994-1997рр.) — порівняльний педагогічний експеримент, визначення ефективності запропонованої педагогічної технології, розробка і видання навчально-методичних посібників.

Базою дослідження був: Херсонський державний педагогічний університет, Чернігівський державний педагогічний університет та Криворізький державний педагогічний інститут. Дослідженням охоплено 220 студентів, 180 вчителів, 23 викладачів вузів.

Достовірність та обґрунтованість дослідження забезпечені використанням необхідних методів дослідження, що відповідають меті, предмету і завданням роботи.

Наукова новизна одержаних результатів:

- виходячи зі змісту художньо-конструкторської діяльності вчителя трудового навчання вперше визначено об'єм знань, умінь і навичок, необхідних вчителю трудового навчання для розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів;
- удосконалено шляхи формування готовності студентів до розвитку в учнів художньо-конструкторських здібностей;
- вперше визначено три рівні готовності майбутнього вчителя до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів та критеріїв до них; кожний з них характеризується розвитком компонентів: мотиваційного, змістовного, емоційного, а також відповідним рівнем знань і практичних умінь з художньо-конструкторської діяльності;

Практичне значення одержаних результатів:

- у теоретичному плані: визначено поняття "Художньо-конструкторські здібності", що притаманні вчителю трудового навчання;
- у практичному плані: розроблено методичне забезпечення педагогічного керівництва формуванням та розвитком художньо-конструкторських здібностей учнів, складена програма курсу «Основи дизайну», методичні рекомендації щодо вивчення курсу «Основи дизайну», методичні рекомендації з виконання лабораторно-практичних робіт з курсу «Основи

дизайну». Особистий внесок здобувача полягає в розробці організаційно-педагогічних шляхів та дидактичних умов підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Апробація і впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Основні матеріали дисертації обговорювались на засіданні кафедр педагогіки, трудового навчання та основ виробництва, загальнотехнічних дисциплін Херсонського (ХДПУ) та Чернігівського державних педагогічних університетів, Криворізького педагогічного інституту, у Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів, на кафедрі педагогічної майстерності ХДПУ, на міжнародних науково-практичних конференціях, які проводились у містах: Херсоні (1993 р., 1994 р.), Рівному (1993 р.), Львові (1994 р.), Вінниці (1996 р.), Києві (1996 р., 1999 р.).

Матеріали дослідження впроваджено у навчально-виховний процес шкіл №11, 41 міста Херсона, школи №1 м. Гола Пристань Херсонської області. Вони використовуються на уроках трудового навчання, в гуртках технічної творчості та іншій позакласній роботі.

Методичне забезпечення педагогічного керівництва процесом формування та розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів з боку вчителя є програма спецкурсу, методичні рекомендації, програма спеціального розділу, які розіслані для впровадження в навчальний процес і проведення експериментального навчання у Криворізький педагогічний інститут та Чернігівський державний педагогічний університет.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків (164 стор.), списку використаних джерел (235 примірників) та 10 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтована актуальність дослідження, визначені об'єкт, предмет, гіпотеза, завдання, висвітлені методологічні основи та методи дослідження, основні етапи, наукова новизна, теоретична та практична значимість дослідження, відображені апробація та впровадження здобутих результатів у практичну роботу вузів.

У першому розділі — «Підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів як педагогічна проблема» проведено психолого-педагогічний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми в теорії та практиці розвитку здібностей, розглянуто підходи до виявлення здібностей через низку спеціальних психологічних методик. Визначено основні поняття, що розглядаються в дослідженні, зроблено їх психологічний та організаційний аналіз: як ця проблема вирішується у школі, вузі та в житті.

Автор, розглядаючи проблему підготовки вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів, уточнює основні поняття, пов'язані з художньо-конструкторською діяльністю людини, а також розглядає поняття «творчості» як психолого-педагогічну проблему.

Роботи вчених (М.М. Андріанов, В.М. Аридін, П.Р. Атутов, М.Г. Давлетшин, М.М. Делік, А.Г. Дубов, С.Ф. Зсер, В.І. Качнев, Д.О. Тхоржевський та ін.) присвячені пошуку ефективних методів і форм організації позакласної та позашкільної творчої роботи використанню резервів творчого потенціалу уроків трудового навчання для розвитку у учнів інтересу до технічної творчості та художнього конструювання.

Аналіз праць М.М.Бака, І.П.Волкова, В.О.Горського, В.О.Заворогова, О.О.Михайлова, В.Д.Путіліна, Ю.С.Столярова та ін. дав можливість виявити дві точки зору на творчість: педагогічну та психологічну. Дослідження педагогів та психологів зводяться до того, що розвиток здібностей, які створюють передумови технічної творчості, можливий тільки в активній трудовій діяльності з раннього віку. Тому вчитель трудового навчання повинен відкривати учням чудовий світ техніки, залучати їх до творчості, підтримувати інтерес до вирішення сучасних проблем з художньо-конструкторським підходом.

Технічна творчість невід'ємна від конструювання, від творчих здібностей особистості. Принципові можливості формування художньо-конструкторських здібностей обумовлені тим, що вони не є природженими властивостями особистості, а розвиваються саме в художньо-конструкторській діяльності. Тому завдання вчителя правильно обрати методику включення учнів на уроках трудового навчання та в позаурочний час в художньо-конструкторську діяльність, що в свою чергу, відкриє перед вчителями шляхи розвитку відповідних здібностей учнів.

Здібність дослідники розглядають як цілісну систему психічних властивостей і стану особистості. Проблема розвитку здібностей приділяли увагу видатні філософи, педагоги, психологи та методисти. Але у визначенні здібностей однозначної інтерпретації немає. Тому дане дослідження ґрунтується на визначенні, що було дано це у XIII—XIX, століттях: здібності являють собою високий рівень загальних і спеціальних знань, вмінь та навичок, які проявляються в різноманітній діяльності людини.

Значний внесок в розробку теорії здібностей зробили психологи З.М.Теплов, С.Л.Рубінштейн, А.М.Леонтьєв, В.Г.Ананьєв, Л.С.Виготський, П.Я.Гальперін, А.К.Ковальов, В.А.Крутецький, В.М.Мясищев та ін. Узагальнюючи їх ідеї, можна зробити такі висновки: механізм розвитку здібностей показує шляхи їх розвитку в навчально-виховному процесі. Таким чином, якщо здібності розвиваються в діяльності як один із результатів процесу учіння, то можна знайти такий зміст та методи навчання, при яких здібності формувались би на самому високому рівні у всіх дітей. Для цього знаходимо особливості формування окремої здібності, тобто, чому саме ми повинні вчити дітей, щоб розвивати їх художньо-конструкторські здібності.

В результаті проведеного аналізу філософської, психологічної і педагогічної літератури здобувачу вдалося сформулювати поняття "художньо-конструкторські здібності", яке притаманне вчителю. Художньо-конструкторські здібності розглядаються автором, як специфічні здібності, що поєднують творчу уяву, образне мислення, фантазію, довільну пам'ять, увагу, асоціативне мислення та вміння творити за законами гармонії і краси.

В першому розділі розкрито також безпосереднє значення та участь вчителів трудового навчання у формуванні художньо-конструкторських здібностей учнів.

Проаналізувавши науково-методичну літературу з даної проблеми, автор визначає, що готовність вчителя до художньо-конструкторської діяльності та розвитку відповідних здібностей учнів складається із трьох компонентів: мотиваційного, змістовного, емоційного.

Як показали праці О.А.Абдуліної, Н.В.Кузьміної ефективність засвоєння знань та вмінь залежить від рівня особистої мотивації: чим вище рівень мотивації, тим ефективніше оволодіння професійними знаннями та вміннями.

Виконана експериментальна робота та теоретичне дослідження даної

проблеми дозволили визначити критерії готовності вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів. Визначено їх, виходячи із діяльнісного характеру художньо-конструкторської підготовки, що розглядає діяльність як джерело пізнання та формування особистості як вчителя так і учня. За критеріїв готовності були взяті такі параметри:

- рівень загальних психолого-педагогічних знань, вмінь та навичок (високий, середній та низький);
- рівень художньо-конструкторських знань, вмінь та навичок і володіння методикою їх викладання (високий, середній та задовільний);
- рівень розвитку художньо-конструкторських здібностей (творчий, творчо-репродуктивний, репродуктивно-творчий, репродуктивний);
- рівень методичних та діагностичних знань, вмінь та навичок (високий, середній, задовільний).

Як показали анкетування, спостереження, бесіди, аналіз продуктів навчальної діяльності студентів інженерно-педагогічних факультетів педвузів рівень їх професійної компетенції як інтегрованого показника готовності до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів виявився недостатнім. Це ми спостерігаємо на діаграмі, представлений на рис.1.

Рис.1. Діаграма розподілу по рівнях готовності студентів експериментальних та контрольних груп (констатуючий зріз)

З метою виявлення рівня підготовки вчителів автор провела їх анкетування. В ньому взяли участь близько 200 респондентів, які представляли Криворізьку, Миколаївську, Херсонську, Одеську області та Автономну Республіку Крим. 76% вчителів відповіли, що підготовка вчителів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів у вузі є недостатньою і одностайно висловились за доцільність введення в план підготовки вчителя трудового навчання курсу "Основи дизайну" чи "Основа художнього конструювання".

Пошукувачем проведено також аналіз стану готовності вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів. Загальна картина готовності вчителів представлена на рис. 2, де лінія проведена через позначки "3" (високий рівень знань та вмінь) відповідає ідеальному стану готовності, а лінії, що проходять через інші позначки 1,2 відображають реальний стан готовності, який визначено в констатуючому

експерименті. Співвідношення змістового, мотиваційного та емоційного компонентів готовності мають відповідати рівням художньо-конструкторських знань, вмінь та здібностей.

Рис. 2. Стан готовності вчителів трудового навчання (констатуючий зріз)

Щоб виявити ступінь обізнаності та розуміння значення художнього конструювання було проведено комплексне збирання інформації анкетування, тестування, інтерв'ювання студентів та викладачів індустріально-педагогічних факультетів педвузів: Криворізького, Чернігівського та Херсонського, також серед вчителів трудового навчання міст Миколаєва, Херсона, Автономної Республіки Крим та тих, що проходили підвищення кваліфікації в Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон).

Було встановлено, що вчителі трудового навчання загальноосвітніх шкіл недостатньо використовують можливості трудового навчання та виховання щодо розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів. Це обумовлюється, в основному, недоліками їх спеціальної та методичної підготовки до використання художнього конструювання у трудовому навчанні. Це дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення деяких аспектів викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу та дисциплін, що сприяють формуванню готовності вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Аналізуючи відповіді на запитання анкети, здобувач зробила такі висновки:

- рівень підготовки вчителів і студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів — низький;
- існуюча система підготовки вчителя трудового навчання в даному аспекті не забезпечує формування художньо-конструкторських знань і вмінь на достатньому рівні;
- одержана інформація дозволяє визначити організаційно-педагогічні шляхи та дидактичні умови підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Розглядаючи процес формування готовності вчителя до вивчення особистості учня були визначені структура і складові компоненти, що наповнені конкретним змістом, виходячи із особливостей художньо-конструкторської діяльності та сучасних вимог до особистості вчителя трудового навчання.

Здобувач відзначила, що готовність до художньо-конструкторської діяльності та розвитку художньо-конструкторських здібностей складається з трьох основних компонентів: мотиваційного, змістовного та емоційного. На їх основі автор розробила критерії готовності вчителя до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів, дала характеристику цим рівням: репродуктивному, репродуктивно-творчому, творчо-репродуктивному, творчому, через розвиток трьох компонентів.

Проблеми, що виникають в практичній діяльності вчителів при роботі по розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів пов'язані із спеціальною художньо-конструкторською підготовкою та методикою формування вище означених здібностей у учнів в процесі трудового навчання. Вирішувати ці проблеми необхідно в період навчання у вузі.

Про це свідчать дані, отримані при вивченні стану готовності студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Значна частина студентів слабо уявляє собі поняття "дизайн" художнє конструювання, мало використовує їх в практичних роботах. Зібрані матеріали дозволили дійти висновку, що підготовку вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів треба починати вже з перших курсів, використовуючи можливості споріднених дисциплін.

Завершальним етапом збору інформації було опитування вчителів-практиків та викладачів споріднених дисциплін, вказаних вище ІПФ педвузів. Аналіз отриманих даних дозволив встановити наступне:

- необхідність розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів в процесі трудового навчання усвідомлюють всі вчителі, але не завжди їм вистачає знань та вмінь з основ художнього конструювання та методики формування відповідних здібностей:

- серед причин, які обумовили повільне впровадження курсу "Основні дизайну" в школи вчителі та викладачі виділяють: слабку методичну забезпеченість, що в свою чергу вимагає проведення нових досліджень, результатами яких повинні стати методичні посібники та рекомендації по розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів в процесі трудового навчання, а також рекомендації по реалізації можливостей споріднених дисциплін щодо розвитку художньо-конструкторських здібностей майбутніх вчителів.

Встановлено, що недостатня теоретична розробка проблеми підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів стримує подальше вдосконалення якості підготовки вчителя трудового навчання. В той же час, особливість спеціальної та методичної підготовки вчителів трудового навчання визначається специфікою їх змісту, логічною структурою знань та основних умінь, що забезпечують їх готовність до розв'язку поставленої проблем: їх аналіз дозволив визначити низку завдань, що розв'язуються в навчальному процесі. Це, перш за все, підвищення ефективності навчання за рахунок використання можливостей споріднених дисциплін щодо художнього конструювання, розширення галузі використання художньо-конструкторських знань та вмінь, індивідуалізація навчання.

Таким чином, успішне вирішення проблеми ефективного розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів в практиці роботи школи вимагає спрямування спеціальної та методичної підготовки вчителів в руслі художнього конструювання, опанування основами процесу розвитку цього виду здібностей та формування їх у самих майбутніх вчителів. Запропо-

нована методика визначення рівня готовності вчителів до художньо-конструкторської діяльності та розвиток відповідних здібностей через зміст трьох компонентів: мотиваційного, змістового та емоційного — дозволить успішно спрямувати організацію навчального процесу на розвиток художньо-конструкторських здібностей самих майбутніх вчителів та забезпечить їх підготовку до ведення курсу “Основи дизайну” в школі.

У другому розділі “Спеціальна підготовка студентів інженерно-педагогічних факультетів педвузів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів” проведено аналіз змісту дисциплін навчального плану, що забезпечують нормативну підготовку вчителя трудового навчання до практичної діяльності. Як зазначила автор, приведення змісту фахової підготовки вчителя трудового навчання у відповідність з рівнем розвитку науки і техніки, духовної та матеріальної культури, поглиблення її практичної спрямованості, поєднання споріднених професій і спеціальностей дозволить забезпечити мобільність фахівців на ринку праці.

Але як показало дослідження, зміст нормативної підготовки не забезпечує достатній об’єм знань і вмінь з художнього конструювання та методички розвитку відповідних здібностей учнів.

В поняття “Фахова підготовка” включено ряд спеціальних і методичних дисциплін, які досліджувались в даному аспекті. Спеціальна підготовка повинна забезпечити вчителя знаннями і вміннями з основ художнього конструювання, але, як показало дослідження, на практиці цього не відбувається.

В роботі проаналізовано функції художника-конструктора і співставлено із функціями вчителя трудового навчання, що дало можливість визначити об’єм знань та вмінь, які потрібні вчителю для роботи з розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів. Причому відокремлено об’єм спеціальних знань і вмінь від методичних, які розглядаються в третьому розділі.

Майбутній вчитель повинен знати:

- основи композиції, її види та категорії, основні закономірності формування виробів;
- методику проведення художньо-конструкторського аналізу: композиційного та функціонального;
- принципи й основні етапи розробки художньо-конструкторського проекту;
- особливості макетування в художньому конструюванні;
- елементи промислової графіки;

Майбутній учитель трудового навчання повинен уміти:

- використовувати можливості діючих програм з трудового навчання, гуртків технічної творчості з метою розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів;
- користуватись необхідною довідковою літературою і документацією з художнього конструювання;
- визначати відповідність художньо-конструкторських розробок, що виконуються учнями, технічному рівню їх підготовки;
- використовувати в художньому конструюванні основні закономірності композиції та формування виробів;
- виконувати декоративне оздоблення виробів шляхом імітації природних матеріалів;
- складати технічні завдання і пропозиції для художньо-конструкторських розробок та аналізувати їх;

- виконувати художньо-конструкторський аналіз виробів, що проектуються та виготовляються;
- обирати оптимальний варіант форми виробу;
- розробляти художньо-конструкторську документацію на вироби, що проектуються;
- виконувати макетування виробів;
- використовувати перспективний педагогічний досвід з формування художньо-конструкторських здібностей учнів.

У другому розділі автор дослідила можливості споріднених дисциплін для підготовки вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів. Для цього вона провела детальний аналіз дисциплін: практикум у навчальних майстернях, нарисна геометрія та креслення, основи виробництва, технічна творчість учнів, курсові та дипломні роботи (практична частина) та інших.

На прикладі аналізу практикуму у навчальних майстернях та курсу технічної творчості учнів показано в дослідженні їх тісний зв'язок з художнім конструюванням, але систематичного використання принципів художнього конструювання не спостерігається.

Дослідження проведені при вивченні студентами спеціальних дисциплін показали необхідність створення системоутворюючого елемента підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Для систематизації розрізнених знань з основ художнього конструювання запропоновано ввести спецкурс "Основи дизайну". Завданнями цього курсу є:

- формування готовності вчителя до вивчення особистості учня та діагностики його здібностей;
- створення позитивної мотивації художньо-конструкторської діяльності;
- формування знань та вмінь з основ художнього конструювання — змістовий компонент;
- розвиток естетичного смаку, розуміння красивого, гармонійного в практичній художньо-конструкторській діяльності.

Розкрито доцільність вивчення спецкурсу, показано на прикладі багатьох спеціальних дисциплін, що спецкурс має системоутворююче призначення для спеціальної підготовки вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів і експериментально довела доступність цього спецкурсу для студентів ІІФ педвузів та показано сприяння цього спецкурсу підвищенню якості підготовки вчителя для практичної діяльності з розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Цілі художньо-конструкторської діяльності можна сформулювати так:

- підготувати студентів до засвоєння методів аналізу при вивченні основ дизайну, технічної творчості учнів, то що, де використовується даний метод;
- навчити студентів працювати з каталогами, патентними матеріалами, науково-технічною літературою з основ художнього конструювання; забезпечити знання студентами термінології, основних наукових фактів, законів, теорій і відповідних засобів діяльності;
- навчити самостійно знаходити нові ідеї, аналізувати, будувати моделі, прогнозувати, планувати дії;
- навчити студентів складати технічні завдання на проектування, розробку

технології виготовлення, виконувати розрахунки, виготовляти вироби та оцінювати їх з точки зору естетики і ергономіки.

В дослідженні визначено організаційно-педагогічні шляхи підготовки формування готовності вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів:

- формування художньо-конструкторських здібностей самих студентів у процесі навчання (спеціальна підготовка);
- методична підготовка студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей, знань та вмінь учнів (методична підготовка).

Дослідження показало, що ефективність процесу підготовки вчителя до художньо-конструкторської діяльності забезпечується системою дидактичних умов та засобів, що сприяють підвищенню якості підготовки вчителів:

- комплексна організація процесу навчання в напрямках: навчально-пізнавальна, навчально-практична, самостійна практична діяльність;
- взаємозв'язок теорії з практикою, змісту, форм та методів навчання, спрямованих на підготовку вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Отримані в ході, дослідно-експериментальної роботи дані свідчать про те, що ефективність підготовки вчителя трудового навчання в аспекті що, розглядається, досягається за рахунок використання системного підходу. Педагогічні дослідження, де використовувався системний підхід до об'єктів дослідження, були досить ефективними. Це підтверджує доцільність його використання при вивченні цілого ряду педагогічних процесів.

Основні вимоги до системного підходу добре досліджені педагогами О.А.Абдуліною, В.П.Беспалько, І.Д.Зверевим, В.О.Пунським та ін. Але в приватних методиках питання системного підходу до навчання студентів вимагають своїх досліджень. Їх результати можуть бути корисними і при підготовці майбутніх вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

З метою перевірки якості запропонованої системи підготовки вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів був проведений порівнюючий експеримент. В ньому приймали участь ряд педагогічних вузів України. Студентів було поділено на контрольні ні експериментальні групи. В контрольні групи увійшли студенти Слов'янського, Тернопільського педагогічних інститутів. В експериментальні групи увійшли студенти Херсонського та Чернігівського університетів і Криворізького педінституту. Для об'єктивності було визначено умови порівнюючого експерименту:

- контрольні групи (КГ) та експериментальні групи (ЕГ) комплектувались таким чином, щоб рівень готовності до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів був приблизно однаковим;
- уміння та навички у студентів КГ і ЕГ формувались при виконанні приблизно однакових завдань;
- перевірку знань, умінь та навичок з основ художнього конструювання проводили за однаковими критеріями;
- в КГ і ЕГ заняття проводились у відповідності із учбовими планами, але при цьому використовувались різноманітні організаційно-педагогічні форми, методи та прийоми.

В контрольних групах заняття проводились за традиційною методикою, без цілеспрямованої підготовки з основ художнього конструювання.

Це були заняття з практикуму в учбових майстернях, нарисної геометрії та основ виробництва, технічна творчість учнів, художня обробка матеріалів, курсові та дипломні роботи.

Експериментальні групи працювали за запропонованою методикою по системі підготовки до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів тобто процес навчання був безперервним та цілеспрямованим, враховував запропоновані резерви споріднених дисциплін що до їх можливостей формування художньо-конструкторських знань, умінь та здібностей. Вони також вивчали спецкурс "Основи дизайну"; технічна творчість учнів з основами дизайну, педагогічна практика (розробка завдань для діагностики художньо-конструкторських здібностей учнів, спеціальні завдання з основ дизайну, що сприяють напращуванню матеріалів для курсових та дипломних робіт.

На початку експерименту було проведено констатуючий зріз знань та умінь з художнього конструювання за допомогою розроблених творчих завдань різного рівня. Результати цієї роботи показали приблизно однаковий рівень початкових художньо-конструкторських знань та вмінь студентів як контрольних так і експериментальних груп.

Формуючий експеримент проходив в два етапи. На першому етапі відбувалось формування художньо-конструкторських здібностей самих студентів в процесі навчання: на заняттях, під час педагогічних практик, вивчення спецкурсу "Основи дизайну" курсу методики викладання трудового і професійного навчання з художньо-конструкторським підходом.

В ході дослідження були розроблені творчі проблемні завдання які розв'язувалися студентами в процесі засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Результати цього завдання показали, що рівень творчості в експериментальних групах підвищився порівняно з результатами констатуючого зрізу: так, якщо на початку формуючого експерименту в ЕГ перший рівень складав 52%, другий — 36%, третій — 12,4%, то результати формуючого експерименту ми можемо спостерігати на діаграмі, що представлена на рис. 3.

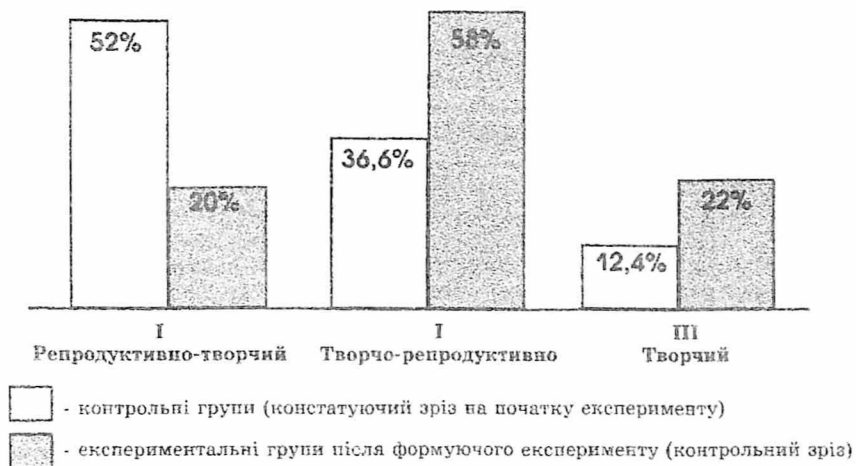

Рис. 3 Діаграма розподілу рівня готовності студентів експериментальних груп за результатами формуючого експерименту

Порівняльний аналіз результатів констатуючого та контрольних зрізів показав, що в експериментальних групах відбулося зростання всіх показників в середньому на 31 %, а для рівня художньо-конструкторських здібностей, де було: творчого рівня 12,4%, стало — 22%, — на 11,6%.

Деякі зрушення спостерігались і в контрольних групах, де також збільшився відсоток добрих та відмінних оцінок. Але у студентів експериментальних груп ці зміни були більш суттєві. Дані факти свідчать про те, що цілеспрямована систематична підготовка майбутніх вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів сприяє підвищенню якості фахової підготовки вчителів, а також їх загальної та естетичної культури в цілому.

Обробка експериментальних даних проводилась методами математичної статистики, в результаті якої визначалося розрахункове значення коефіцієнту Ст'юдента. Оскільки отримане в експерименті значення коефіцієнта перевищило табличне ($T_p = 2,56 > T = 1,88$), то є підстава прийняти альтернативну педагогічну гіпотезу (H) про те, що студенти експериментальних груп виявляють у середньому більш високий рівень якості готовності до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

Отже, аналіз результатів проведеного експерименту засвідчив суттєве підвищення якості підготовки майбутніх вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів при використанні запропонованої педагогічної технології, що забезпечує цю підготовку, і підтверджує наукову достовірність висунутої гіпотези дослідження.

У третьому розділі: "Методична підготовка студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів" здобувач обґрунтовала зміст методичної підготовки студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів через вивчення методики трудового навчання і включення в неї спеціального розділу: "Формування художньо-конструкторських здібностей, знань і вмінь учнів".

Спроектовані на науковій основі методичні знання та вміння в аспекті, що розглядається, створюють умови для оволодіння ними студентами, дають можливість оцінити пророблену роботу.

Вимоги сучасного життя, тенденції удосконалення навчального процесу, що висвітлені у науково-педагогічних дослідженнях останніх років, практика роботи загальноосвітньої та вищої шкіл, досягнення психологічної науки в галузі структури та змісту художньо-конструкторських здібностей дали змогу визначити дисертантці систему суттєвих знань та вмінь, що потрібні вчителю трудового навчання для керівництва процесом розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів. Основну увагу в дослідженні приділено методичній підготовці вчителів при вивченні ними курсу методики викладання трудового навчання. Але, як зазначила здобувач, матеріал що міститься в методичних посібниках з цього курсу не достатньо орієнтований на питання структури та змісту художньо-конструкторських здібностей учнів.

Практика роботи вищої школи і деякі педагогічні дослідження довели, що науково обґрунтованим виходом із існуючого положення є введення достатнього та необхідного матеріалу, що накопичений в науковій літературі з даної проблеми, в цей нормативний конкретно методичний курс. На основі цього здобувачем розроблено і впроваджено в програму методики трудового навчання спеціальний розділ "Формування художньо-конструк-

торських здібностей, знань та вмінь учнів". Проведена експериментальна робота по перевірці ефективності методичної підготовки студентів в аспекті, що розглядається, була організована із залученням значної кількості студентів, вчителів та викладачів вузів (200, 180, 23).

Для визначення ефективності впровадження спецрозділу "Формування художньо-конструкторських здібностей, знань та вмінь учнів" в курс методики трудового навчання аналізувались результати навчальної діяльності студентів при виконанні робіт з курсу технічної творчості учнів, курсових та дипломних робіт (їх методичної частини), в науково-дослідній роботі студентів. Та особливо ефективною формою набуття не тільки знань, а і вмінь розвивати художньо-конструкторські здібності учнів, була спеціально організована робота творчого характеру, що виконували студенти підчас виробничо-педагогічної практики. В результаті підведення підсумків практики загальний бал, що отримали студенти експериментальних груп був вищим, ніж у студентів контрольних груп на 0,3 бала.

Як зазначила здобувач, експериментальна робота показала зростання рівня спеціальної підготовки до і після формуючого експерименту:

- репродуктивний рівень: було — 2%, стало — 0%;
- репродуктивно-творчий: було — 52%, стало — 20%;
- творчо-репродуктивний: було -36,6%, стало — 58%;
- творчий: було — 12,4%, стало -22%.

Методична підготовка студентів, окрім дисциплін "Методика трудового і професійного навчання", виконання курсових та дипломних робіт включала в себе роботу, спрямовану на розвиток художньо-конструкторських здібностей учнів. А відбувалось це під час підготовки і проходження педагогічної практики у школах, гуртках технічної творчості, на станціях юних техніків. Матеріали досліджень, які проводились студентами з даної проблеми використовувались ними в курсових та дипломних роботах в їх методичних частинах.

В закінченні дисертації містяться узагальнені висновки з результатів дослідження.

1. Підготовка студентів індустріально-педагогічних факультетів педвузів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів в навчальному процесі повинна здійснюватися за вказаною системою в напрямку трьох основних компонентів: мотиваційного, змістовного та емоційно-вольового.

При створенні позитивної мотивації розвитку художньо-конструкторських здібностей потрібно намагатись викликати цікавість, ініціативу в цьому виді діяльності.

Емоційно-вольовий компонент сприяє формуванню естетичних ідеалів, художнього смаку, розвитку позитивних емоцій при зустрічі з прекрасним і, навпаки, — негативні емоції при зустрічі з негативними явищами.

Змістовний компонент має велике значення в плані озброєння студентів і учнів знаннями, уміннями та навичками з художнього конструювання та методики навчання художньому конструюванню. Таким чином, він закріплює знання та уміння в засобах дії.

2. Процес формування художньо-конструкторських знань, умінь та здібностей здійснюється на протязі всього процесу навчання в вузі цілеспрямовано зі спиранням на психологічні закономірності процесу розвитку художньо-конструкторських здібностей.

3. Однією з умов успішного формування художньо-конструкторських здібностей студентів є періодичне виконання контрольних “зрізів” за методиками відомих психологів.

4. Організація навчання студентів з основ художнього конструювання: вивчення спецкурсу “Основи дизайну”, спецрозділу “Формування художньо-конструкторських здібностей, знань та вмінь учнів”, лекційні та лабораторно-практичні заняття з вироблення умінь та навичок художнього конструювання — все це сприяє ефективній підготовці майбутніх вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів.

5. Ефективними методичними прийомами формування художньо-конструкторських знань, умінь та здібностей студентів є: самостійне висунення ідей, гіпотези, постановка завдань з художньо-конструкторським підходом; втілення ідей або технічних завдань в життя; графічне зображення ідей та її матеріальне втілення; розв’язок технічних задач, відповідає критеріальним положенням встановлених нами рівнів розвитку художньо-конструкторських здібностей.

6. Ефективним фактором підвищення методичної підготовки студентів до роботи з розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів є самоконтроль і самоосвіта.

7. Рівень готовності студентів до розвитку художньо-конструкторських здібностей треба розглядати як цілісний прояв системи якостей особистості, які потрібно визначити і розвивати до творчого рівня.

8. Одним із шляхів впровадження курсу “Основи дизайну” в школи є підготовка і перепідготовка вчителів трудового навчання при інститутах після дипломної освіти.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИСВІТЛЕНІ У ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

1. Знамеровська Н.П., Гедвілло О.І. та ін. Програми педагогічних інститутів. Основи дизайну для спеціальності 03.02.00 “Праця” — Херсон: ХДІП, — 1995 — 10 с.
2. Знамеровська Н.П., Гедвілло О.І. Готуємо викладачів основ дизайну // Трудова підготовка в закладах освіти, — 1996, — №1, — С.23-27.
3. Знамеровська Н.П. Підготовка студентів інженерно-педагогічних факультетів педвузів до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць / Ред.кол. Н.В.Гузій (відп.ред.) та ін. — К.: НПУ, 1999. — Вип.2. — с.189-195.
4. Знамеровська Н.П., Реалізація можливостей нормативної підготовки вчителя трудового навчання в розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. — Вип.7. — Херсон: Айлант, 1999. — с.123-128.
5. Знамеровська Н.П., Гедвілло О.І. Забезпечення художньо-конструкторського підходу в підготовці майбутніх вчителів трудового навчання та креслення // Молодеж, труд, професія: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції в г. Херсон 13-18 сентября 1993 года. Часть 1/ Под общей редакцией В.П.Вишневого. — Херсон, 1993. — С. 176-178.
6. Знамеровська Н.П. Розвиток художньо-конструкторських здібностей учнів — одне із важливих професійно-педагогічних завдань учителя

- трудового навчання та креслення // Молодеж, труд, професія: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Часть 2/ Под общей редакцией В.П.Вишневого. — Херсон: 1994. — С. 61-62.
7. Знамеровська Н.П., Гедвілло О.І. Основні педагогічні напрямки підвищення рівня професійної підготовки вчителів трудового навчання до художньо-конструкторської діяльності // Розвиток технічної і прикладної творчості молоді та фізико-технічного експерименту: Тези доповідей і повідомлень науково-практичної конференції "Актуальні проблеми трудової підготовки учнівської молоді в умовах переходу до ринкових відносин", 04 листопада 1993 року. — Рівне: РОГУВ, 1993. — С. 33-34.
  8. Знамеровська Н.П. Художньо-конструкторський підхід у підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання — естетичний початок їх творчої діяльності // Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 04 лютого 1994 року. — Львів, 1994. — 4.2. Київ, 1994. — С. 122-123.
  9. Знамеровська Н.П. Розвиток художньо-конструкторських здібностей учнів // Естетика педагогічної творчості: Посібник для вчителя/ За ред. Н.І.Бутенко. — Київ, 1995. — С. 21-23.
  10. Знамеровська Н.П. Проблеми художньо-конструкторської підготовки майбутніх вчителів трудового навчання // Проблеми наступності та інтеграції змісту навчання у системі "школа-ПТУ-ВНЗ": Науково-методичний збірник/ Ред. кол.: І.А.Зязюн та ін. — Вінниця, 1996. — С. 255-256.
  11. Знамеровська Н.П. Художнє конструювання — складова частина процесу виховання національної самосвідомості учнівської молоді // Виховання національної самосвідомості у школярів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. — 4 жовтня 1996. — Київ: Україна — Віта, 1996. — С. 21-22.
  12. Знамеровська Н.П. Художнє конструювання — складова частина процесу підготовки вчителів трудового навчання // Матеріали міжвузівської науково-педагогічної конференції "Індивідуалізація процесу навчання студентів на індустріально-педагогічному факультеті". — 04 жовтня 1996. — Херсон, 1996. — С. 21-22.
  13. Методичні рекомендації до виконання лабораторно-практичних робіт по курсу "Основи дизайну" для студентів педагогічних інститутів/ Укл. О.І.Гедвілло, Н.П. Знамеровська : Херсон: ХДПІ, 1995. — 23 с.
  14. Методичні рекомендації по вивченню курсу «Основи дизайну» для студентів, вчителів, викладачів/ Укл. Н.П. Знамеровська. — Херсон: ХДПІ, 1995. — 23 с.

АНОТАЦІЯ

Знамеровська Н.П. Підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів основної школи. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.02 – Теорія та методика трудового навчання. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ, 1998.

Захищається система підготовки вчителів трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів, що включає в себе дві підсистеми: спеціальну та методичну.

Автором науково-обґрунтовано систему підготовки вчителя трудового навчання в аспекті що розглядається, дидактичні умови, організаційно-

педагогічні шляхи їх реалізації в навчально-виховному процесі інженерно-педагогічних факультетів педвузів. Проводиться експериментальна перевірка її ефективності, здійснюється практична апробація та впровадження результатів дослідження в навчально-виховний процес вищої педагогічної та загальноосвітньої школи.

Ключові слова: художньо-конструкторські здібності, спеціальна та методична підготовка, дидактичні умови та організаційно-педагогічні шляхи.

АННОТАЦІЯ

Знамеровская Н.П. Подготовка учителя трудового обучения к развитию художественно-конструкторских способностей учащихся основной школы.

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – Теория и методика трудового обучения, Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 1999.

В диссертации освещена система подготовки учителя трудового обучения к развитию художественно-конструкторских способностей у учащихся основной школы.

Констатируется несоответствие между современными требованиями, предъявляемыми к процессу подготовки учителя трудового обучения и его реальной подготовкой.

Определены основные понятия процесса художественного конструирования, дается определение понятия “художественно-конструкторские способности” как специфических способностей, которые соединяют в себе творческое воображение, образное мышление, фантазию, произвольную память, внимание, ассоциативное мышление и умение творить по законам гармонии и красоты.

В диссертации рассмотрен процесс формирования готовности учителя трудового обучения к изучению личности ученика, определены структуры и составляющие ее компоненты, которые наполнены конкретным содержанием, исходя из особенностей художественно-конструкторской деятельности и современных требований к личности учителя трудового обучения.

Готовность к художественно-конструкторской деятельности и развитию соответствующих способностей у учащихся состоит из трех основных компонентов: мотивационного, содержательного и эмоционального, через призму которых дается характеристика уровней развития художественно-конструкторских способностей: репродуктивного, репродуктивно-творческого, творческо-репродуктивного, творческого.

Исследованы дидактические условия и организационно-педагогические пути их реализации в учебно-воспитательном процессе на инженерно-педагогических факультетах педагогических вузов. Это развитие художественно-конструкторских способностей самих студентов в процессе обучения в вузе (специальная подготовка) и методическая подготовка студентов к развитию художественно-конструкторских способностей, знаний и умений учащихся (методическая подготовка).

К дидактическим условиям автор относит:

- комплексную организацию процесса обучения в направлениях: учебно-познавательном, учебно-практическом, самостоятельной практической деятельности;

- взаимосвязь теории с практикой, содержания, форм и методов, направленных на подготовку учителя трудового обучения к развитию художественно-конструкторских способностей учащихся.

В специальную подготовку, кроме нормативных дисциплин, включен и специальный курс "Основы дизайна", который является системообразующим элементом для взаимосвязанных с ним дисциплин.

Методическая подготовка студентов к работе по развитию художественно-конструкторских способностей учащихся включала в себя специальный раздел методики трудового обучения "Формирование художественно-конструкторских способностей знаний и умений учащихся".

Приведение содержания специальной подготовки учителя трудового обучения в соответствии с уровнем развития науки и техники, духовной и материальной культуры, углубление ее практической направленности, соединение родственных профессий и специальностей обеспечивает мобильность специалистов на рынке труда, в том числе и учителя.

Сопоставление функций художника-конструктора и учителя трудового обучения определило объем знаний и умений, необходимых учителю для работы по развитию художественно-конструкторских способностей учащихся.

Уровни развития способностей будущих учителей определялись в процессе их учебной деятельности по результатам их реального труда на занятиях: в учебных мастерских, технического творчества учащихся, художественной обработке материалов и др.

Определение уровня методической подготовки студентов к развитию художественно-конструкторских способностей учащихся проверялось в процессе педагогических практик в школах.

Комплекс взаимодополняющих методов, способствующих решению задач данного исследования, включал в себя изучение и обобщение опыта работы вузов по изучению художественно-конструкторской подготовки учителей, сравнительный педагогический эксперимент, в ходе которого осуществлялась длительная экспериментальная проверка более эффективных педагогических технологий развития художественно-конструкторских способностей учащихся.

Ключевые слова: художественно-конструкторские способности, специальная и методическая подготовка, дидактические условия и организационно-педагогические пути.

SUMMARY

N.Znamerovskaya. Preparation of labour training for development of art – design abilities of base school. The manuscript.

The dissertation on completion of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.02 – Theory and technique of (Labour training), National pedagogical university by him(it). M.Dragomanova, Kiev 1998.

The system of preparation of the teacher of labour training to development of art – design abilities of the pupils of base school which is protected includes two subsystems; special and methodical.

By the author is scientific the system, preparation of the teacher of labour training in considered (examined) aspect, condition and organisational — pedagogical ways of their realisation in educational to bring up process of

Industrial-pedagogical faculties pedagogical institutes is reasonable.

The experimental check of its(her) efficiency will be carried out(spent), the practical approbation and entering of results of research in educational to bring up process of maximum and general educational schools is carried out.

Key words: art designing of ability special and methodical preparation, condition and organisational-pedagogical ways.

Підписано до друку 8.09.99. Формат 60x84/16

Зам. 289. Наклад 100 прим.

Віддруковано з оригіналів.

Друкарня

Національного педагогічного університету

ім. М.П.Драгоманова

м. Київ, ☎ (044) 221-99-26

